

GERRA TELEBISATUA

EDORTA ARANA

Estatu espainiarrean eginiko inkesta batek erakusten duenez, Golko Pertsiarreko gerrari buruzko informazioa herritarren %87,4ari telebistaren bitartez heldu zaio.¹ Al-di berean, mundu-mailan telebista kanale desberdinek har-tzaile-kopuruaren gorakada handia ezagutu dute (Estatu Batuetako telebistetan, ikusentzule gehien lortu duen es-pektakulua izan da).²

Telebistaren kontsumo datuak eta gerra garaian duen ga-rrantzi sozialari buruzko eztabaida areagotu egin da zentsu-ra gogorra, teknologia berrien erabileraz eta pr opaganda tresna izatearen salaketaz batera.

Izan ere, “...eta lehen aldikoz, zuzenean erretransmitituriko gerra superproduktio ikaragarriar en”³ lekuko izan gara telebistaren bitartez.

Bigarren Mundu-Gerran, agintari naziak bezala aliatuek, oparotasunez erabili zituzten informazioa biztanlearen esku jartzeko garai hartan zeuden tresnak, alegia, irratia eta zinetan pantailaratzen ziren dokumentalak.⁴

Ondorengoetan, Vietnam esaterako, telebista izan zen informabide nagusia eta horren jakitun ziren Ipar Amerikako agintaritza eta telebista enpresatzarrak (CBS, ABC, NBC...). Hura izan zen telebistaturiko lehen gerra eta, Estatu Batuetako etxeetara diferituan emana.

Oraingo hau, Golko Pertsiarreko Gerran, aurrerakada teknikoen eraginez, bapatekotasuna gehitu behar izan zaio telebistaren eskaintzari: urtarrilaren 16-17a bitarteko gauean, Kuwait eta Iraken buruturiko lehen abioi-bonbaketak entzun eta ikusi ahal izan ziren sinkronikoki mundu zabalean.

Baina, gauez grabatzeko ahalmena duten telekamara infragorridunak, mikrouhinez bidalitako TB-seinaleak ala satelitearen erabilera oparoak izan arren telebidezko gerra honetan ikusitako berrikuntza teknologikoak, berriro ere plazaratu den debatea gerra eta informabideak bezain zaharra da: gerra garaian egiten den telebistaren erabilera.

“Gerra, gauza garrantzitsuegia da huts-hutsean militarren esku uzteko. Baina informazioak pisu handiko ondorioak eduki ditzakeenez —bereziki gerra sasoi—, ezin da kazetarien erizpideen esku laga”⁵ idatzi du komentarista politiko batek.

Ez da gaurkoa, informabide desberdinek jasaten duten kontrol politiko eta menpekotasun legala, teknologikoa eta ekonomikoa, baina krisialditan, gerrarena adibide prototipikoa izanik, baldintza hauek nabarmentzen dira lotsarik gabe.

Vietnamgo gerran, Etxe Zuriko buruek ez zuten jakin izan gerratik zetozen berriak kontrolatzen eta Vietcong-eko soldaduen erresistentziak beste ahuldu zuten Estatu Batuetako biztanlegoaren barruan gerraren kontra sortu eta hedatu zen eritzi publikoa.⁶

Esperientzia garrantz hura errepika ez zedin, Granada, Panama eta britainarrek antolaturiko Malvinetako gerratan, informabideak, eta espreski telebista, zaindu beharra zeukaten.⁷

Esana dut lehentxeago, telebista estatu zein botere ekonomikoen menpe jaio eta garaturiko tresna dela. Golko Pertsiarreko gerraren kasuan gainera eritzi publikoaren osaketa eta kontrola mantentzeko erabilia izan da izkutuko taktikarik gabe.⁸

Inoiz ez bezala, militarren aginduz, Irakek prentsa-korrespondentsalak egotzi zituen bere lurraldetik (CNNkoak salbu), amerikarrekin bateraturiko nazioarteko frontekideek, TB-irudi zein informazioak orraztu eta zentsuratu zituzten (“Cleared by U.S. military”, “U.S. pool tape” edo “Cleared by military censors” bezalako gaininprimaketak ospetsu bilakatu dira), kazetari *pool* bereziak antolatu zituzten fronteko berriak ematerakoan monopolio gisa arituz, eta guztia delako *Informazio Bulego Bateratuaren* kontrolpean.

Zentsura, sozialki arbuaiatua izan ez zedin, *segurtasun-arrazoia* aipatu izan dira,⁹ baina egiazko arrazoia guztiz bestelakoa zen: golkoan zeuden ejerzitokide eta hirugarren munduan eta mendebaldeko hainbat herrialdetan sorturiko gerraren aurkako eritzi publikoaren zabalkundea eragoztearen helburu.¹⁰ Baina zentsura izanik kontrol moetarik gordin eta zuzenena, Golkoko gerrak azaleratu dituen beste batzuk ere badira: nazioarteko informazio-iturriak herrialde *aurreratu* gutxi batzuen esku egotea (teletipo zein ikusentzuteko informazio-zerbitzuak eskaintzen dituzten agentziarik indartsuenak amerikar eta britainarrak dira) eta teknologia berrien erabilkortasuna mugatua egotea (tekniko, legal eta ekonomikoki) eta, okerragoa dena, kazetariak duten autonomia eza eta zentsuraren aurka erakutsi duten indar falta. Gainera, kontutan hartzeko modukoa da, kazetariak gai arabigo-islamikoaz (kultura, erlijio, jazoera, jarr era bitala, historia...) duten jakituria eskasa. Ezjakintasun horren ondorioz *espezialisten* esku utzi da notizien kontestualizazio eta balorazioa: militarrek, nazioarteko harremanen ikerlari mendebaldetarrak, politikoak...

Baina are eta larriagoa da ikustea noraino kazetariak barneratu dituzten gerran zeuden blokeetatik baten tesiak: tele-tipo eta formato guztietako notiziak konfrontazio eta konfirmazioerik gabe argitaratu dira, onartua izan da hizkuntza bikoitza eta kontrajarria Irak ala “aliatuei” buruzko berriak ematerakoan,¹¹ hizkera militarista esku zabalez erabilia izan da, e.a.

Inoiz ez bezala, gerra honetan “beraiek gura dutena kontatzen ari gara”.¹² Eta interpretazioz ez baina datuz josi dituzte programazio ordu luzeak: korrespontsalen kr onikak Jerusalem, Bagdad, Tel Aviv, Riad, El Cairo, Amman eta abarretatik jasoak, goi-mailako teknologia duen tresneria militarri buruzko informazio, etabar, Jerry Mander -ek “Telebista ezeztatzeko lau arrazoi”¹³ izeneko liburuan esaten duen bezala, ikusentzuteko informazio ugariak, ezer baino, zorabioa sortzen du, errealitate eta fikzioa ber eizteko ahalmena galeraiz.

Golko Pertsiarreko kasuan, argi gelditu da informabideak —eta hauen artean jaun eta jabe den telebistak— zein neurritaraino erabili izan diren *giza narkotizatzaile* modura. Bapateko informazioak, errealitatea bizi izatearen sentsazioa sortu arren, ezer egiteko kapazitatea ezeztatzen duenez frustrazioa agertaraziz. Etxeko aparailuetan, bideo-jokoan modura, *target*-ak agertzen ziren, misilak jaurti eta *neutralizatuak* izaten ziren zehaztasun milimetrikoz; benetazkoak ziruditen irudiak baina ez ziren gerraren beste aldeak erakusten:¹⁴ ez zegoen zauritutakorik, bildur-garraiak ez ziren entzuten, bonbaketek sorturiko ondamendiak... ez ziren erakusten, ez zuten ikuslearengan ia erreakzioerik sortzen. Egongelatan eserita zeudenei, eskaintzen zitzaizkien gertutasuna, teknologikoa zenez gero, ez zuen jendearengan parte hartzeko desiorik sortzen (ordezkotasuna), errealitatea kontrolaturik agertzen zen, ordenagailuz bideraturik, etorkizuna erabakita zeterren (fatuak idatzitakoa besterik ez zen betetzen ari). Goi-teknologiazko gerra izan dela saldu nahi izan digutenak, telebistan azaldu diren Bush —eta bere jeneralak— eta Saddam Hussein-ek aparte, kazetariak izan dira. Kazetariak, mezulari baino notiziaren iturburu gisa

agertu dira, bonbaketak, ur eta janari eskazia sofritzen zuten bakarrak beraiek ziruditelarik. Espektakulu negargarriaren aurrean, satelitea *goiko jaun* bilakaturik, kazetaria, kontrolatzen ez duen katea bateko elementua izanik, keinu-egilea besterik ez da izan.

- ¹ IPC-Research-ek 1991ko urtarrilaren amaieran eta otsailaren 20a bitartean eginiko inkestaren arabera, estatu espainiarreko biztanle-goaren %48,4ak prentsa idatziaren bitartez jaso du gerrari buruzko informazioa, %51,7ak irratia bitartez eta aipaturiko %87,4ak telebista izan du informabide nagusia. Kontutan izan, hartzailegoak sarri komunikabide bat baino gehiago erabiltzen duela, hori da emaniko datuak gehituz gero, %100 baino gehiago zenbatzearen arrazoia.
- ² Fermoselle, A.F.: “La guerra del ‘zapping’”, *El Mundo*, 1991/1/23
- ³ P.M.: “La guerra servida al mundo”, *El Independiente*, 1991/1/20
- ⁴ Propaganda politikoan erabiltzen diren informabideak eta honen ondorioak eritzi publikoan, Miquel de Moragas-en ardurapean argitaraturiko artikulu-bilduman zehazten da. Moragas, Miquel de: “Sociología de la comunicación de masas” (III), Gustavo Gili, Barcelona, 1985.
- ⁵ “Vamos a contar mentiras”, *Diario 16*, 1991/2/12.
- ⁶ “Pentagonoak, oraindik ere, pentsatzen du Vietnameko gerrari buruzko informazioaren ondorioak Estatu Batuetako eritzi publikoan oso kaltegarriak izan zirela. Eritzi honek balio izan zuen Granada eta Panamako kasuetan errestrikzioak ezartzeko...”, “El Pentágono y la otra cara de la guerra”, Montagut, A., *El País*, 1991/1/12

- 7 “Gerra elektronikoa aurreratuenak, inoiz baino gehiago orain, adiskide zahar baten laguntzaren beharrean dago: eritzi publikoaren babesa. Eta gaur egun, telejakituraren sasoian, babes hori edukitzea ala ez komunikabideen esku dago. Azken finean, gudaroste aliatuen morala neurri handi batean, beraien herrialdeetan ausnartzen den eritziaren arabera joan daiteke, are ta gehiago Hassanek mundu arabiarr eko lankidetasuna eskuratzeko zorian dabilen honetan, aliatuen batasuna hausteko mehatxua sortaraziz.”, “La batalla por la opinión pública occidental”, Idoiaga, J.V. eta Zallo, R., *Egin*, 1991/2/9
- 8 “Bizi dugun Krisialdian bereziki, informazioaren kontrola dutenek, are ta estuago mantentzen dituzte beraien kontr ol-mekanismoak. Baina ez da ahaztu behar kontrola eta “sekretu informatiboa” gaur egungo informazio-sistimaren elementu osatzailea dela, ohitura eta errutina periodistikoetan sartua eta egunerokotasunak ematen dion pisuaz errotua.”, “Entre censuras y ‘secretos informativos’”, Txema Ramirez, *Egin*, 1991/2/17.
- 9 Frantziar Estatuko Ikusentzutekoen Kontseilu Gorenak, (CSA) bezala, beste herrialde “aliatuen” kazetariak konpromezu-kode estua err espetatu behar izan dute informazioak bidali ahal izateko.
- 10 Schwarzkopf, Estatu Batuetako generalak adierazi zuen arren “Irak engainatzeko baliatu ginen prentsak argitaratzen zituenaz”, gero eta gehiago dira uste dutenak, zentsura gogorrari “happy end” eta justifikazio praktikoa ematea helburua zuela deklarazio horrek. Zaila da sinisten, erabaki militarretan Bagdad-eko militargo gor enak egunkariak irakurriko zituenik. Baina gainera, zentzurik ez du ekintza militarrek hasi baino orduak falta zirela, enbargoa bermatzen zuten barku eta dotazioak erakustea eta handik gutxira, “seguritate arrazoiak” zirela medio, oztopo guztiak jartzea.
- 11 Gaztelaniaz eman den hizkuntza bikoitz eta kontrajarriari buruzko azterketa interesgarria: “El doble lenguaje de la guerra”, *El Mundo*, 1991/1/25 (?)
- 12 Madrilera telebista autonomikoaren Albistegi Zerbitzuetako zuzendaria den Eduardo Alonsok esana, “Las grandes cadenas americanas consiguen enviar sus imágenes del Golfo con sobornos”, *El Mundo*, 1991/1/21.
- 13 Mander, J.: “Cuatro buenas razones para eliminar la televisión”, Gedisa, Barcelona, 1981
- 14 Gerra hasi aurreko egunetan kazetari batek idatzi zuenez “Egia izaten da gerraren lehen biktimia”: “¿Se podrá contar la guerra del Golfo?”, *El Mundo*, 1991/1/12.